

Xiaolei S. Jin*

Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet
Katedra za orijentalistiku

FUNKCIONALNA DIHOTOMIJA U NARATIVU: DISKURSNE ULOGE REČI *-LE* I *LE* U KINESKOM JEZIKU

Originalni naučni rad
UDK 811.581.11`367.635`366.58
811.581.11`367.635
<https://doi.org/10.18485/kkonline.2025.16.16.9>

Ovaj rad polazi od Hopperove teze o strukturi „istaknutosti i pozadine“ (*foreground-background*) narativnog diskursa i ulozu aspekta u njenom oblikovanju. Korpusnom analizom, istražićemo kvantitativnu distribuciju i diskursne funkcije aspektualne rečice *-le* i njenog homofonog para, modalne rečice *le*, u narativnom diskursu. Cilj rada je da se otkriju diskursna pravila koja upravljaju njihovim (ne)pojavlivanjem i da se preciznije odrede njihove uloge u izgradnji narativa.

Korpusna i empirijska analiza dovela je do nekoliko ključnih nalaza. Prvo, aspektualna rečica *-le* predstavlja markirano sredstvo čije pojavljivanje u narativu nije kvantitativno dominantno, ali je od presudne važnosti za organizaciju temporalne strukture, budući da pokazuje izrazitu tendenciju ka javljanju u temporalnim (*foreground*) strukturama. Drugo, modalna rečica *le* ima manju zastupljenost u odnosu na *-le*, ali je ključno sredstvo za organizaciju netemporalnih (*background*) struktura. Ona učestvuje u organizaciji pozadinskih informacija i uspostavljanju zajedničke informacione platforme između pisca i čitaoca, čime aktivno upravlja interpretacijom teksta. Ovi rezultati jasno podržavaju pristup koji ih tretira kao dva gramatička sredstva sa jasno razdvojenim diskursnim domenima.

Ključne reči: rečice *-le* i *le*, aspektualnost, distribucija, funkcija, narativni diskurs, (ne)temporalna struktura, kineski jezik

0. Uvod

Iako se aspektualno značenje u kineskom jeziku u velikoj meri može iskazati leksičkim sredstvima¹, ono se takođe, i to veoma često, izražava kombinacijom leksičkih i gramatičkih sredstava. U potonje se ubrajaju rečice koje se, poput klitika, mogu nalaziti uz glagol, modifikujući time njegovo aspektualno značenje. Takve rečice, poput 了 (*-le*), 着 (*-zhe*), 过 (*-guo*) i drugih, poznate i kao aspektualni markeri, izražavaju kvalitativno i kvantitativno aspektualno značenje, kao što su perfektnost, aktuelnost, trajnost, iskustvo i slično.

Složenost problematike vezane za ove rečice ogleda se u nekoliko ključnih aspekata. Prvo, postoji restrikcija u njihovoj upotrebi, što znači da se one ne mogu javiti uz svaki glagol u leksici kineskog jezika, već samo uz ograničenu, semantički „podudarnu“ grupu

* Filološki fakultet u Beogradu, Studentski trg 3, 11000 Beograd, Republika Srbija; e-mail: xiaolei.jin@fil.bg.ac.rs.

¹ Leksička sredstva za izražavanje aspektualnog značenja u kineskom jeziku obuhvataju opšti aspekt (一般体 *yibanti*), koji predstavljaju glagolske lekseme (cf. Wang [1943]1985) i tzv. „aspekatske konstrukcije“, koje čine glagolsko-dopunske fraze, kao što su 看完/*kan-wan* (čitati-završiti, tj. „pročitati“), 爱上/*ai-shang* (voleti-ići gore, tj. „zavoleti“), 写起来/*xie-qilai* (pisati-dići se, tj. „započeti sa pisanjem“), 学下去/*xue-xiaqu* (učiti-ići dole, tj. „nastaviti sa učenjem“), itd. U literaturi ova leksička sredstva nazvana su i „leksičkim aspektom“ (videti: Chao [1968] 2011, Smith [1991] 1997).

glagola. Drugo, čak i kod ovih podudarnih glagola, njihova upotreba nije obavezna, već opciona. Stoga Čen (Chen, 2009) smatra da glagoli ili glagolske fraze obeležene aspektualnim rečama i oni bez takvog obeležja, kao markirani i nemarkirani elementi u privativnoj opoziciji, zapravo čine binarnu osnovu aspektualnog sistema kineskog jezika. Posebno je slučaj rečce *-le* kompleksan, budući da u kineskom jeziku postoje dva homofona markera: rečca za glagolsko stanje (označena u ovom radu kao *-le*), koja se u rečenici nalazi iza predikatskog glagola ili glagolske fraze, a ispred imenskog objekta, koja iskazuje perfektivnost, i modalna rečca (označena kao *le*), koja se pojavljuje na kraju rečenice i čija je najznačajnija funkcija iskazivanje promene stanja, odnosno nastanka nove situacije.

O gramatičkim značenjima ove dve rečce i njihovoj (ne)upotrebi do sada je sproveden značajan broj istraživanja. Dostupni su, doduše, pretežno iscrpni kvalitativni opisi zasnovani na gramatičko-semantičkom pristupu. Takav pristup, međutim, nije doneo zadovoljavajuće odgovore na postavljena pitanja. Zbog toga su pojedini istraživači predložili novu perspektivu, polazeći od toga da se funkcija ovih aspektualnih markera mora posmatrati kroz prizmu jezičke upotrebe i diskursa. Drugim rečima, njihova (ne)upotreba nije sintaksički determinisana, već je vođena pragmatičkim pravilima, odnosno uslovljena različitim faktorima poput semantičkog značenja glagola, (ne)ograničenosti glagolske situacije, konteksta, narativne strukture i žanra diskursa, kao i međusobnom interakcijom svih pomenutih faktora.

Hoper (Hopper, 1979, 1982) zastupa stav da je glagolski aspekt, između ostalog, i diskursna kategorija, budući da su izbor vidске vrednosti i opozicija glagolskog vida u jezičkoj upotrebi, u suštini, „gramatikalizovani semantički izrazi njihovih diskursnih funkcija“ (1982: 4). Polazeći od koncepta strukture „istaknutosti i pozadine“ u narativnom diskursu, on konstatuje da se osnovna funkcija aspekta ogleda upravo u distinkciji između struktura „prvog plana“ (takođe temporalne strukture, tj. *foreground*) i „pozadine“ (netemporalne strukture, tj. *background*). Konkretno, perfektivni aspekt se pre upotrebljava za događaje u prvom planu narativa koji guraju radnju napred, dok se imperfektivni aspekt češće javlja u deskripciji pozadine, pri čemu je ova distribucija u izvesnom smislu univerzalna.

Ovaj Hoperov postulat kasnije je dobio dodatnu podršku u istraživanjima aspekta u kineskom jeziku, poput onih koje su sprovedeli Ču (Qu, 2006), Sijao i MekEneri (Xiao & McEney, 2004), Berg i Vu (Berg & Wu, 2006) i drugi. Potonja dva rada rezultat su posebno značajnih istraživanja u okviru kojih su, polazeći od teorije jezičke upotrebe, izvršene kvantitativne analize upotrebe *-le* i *le* u korpusu novinskih tekstova, kao i svakodnevnog govora, uz detaljan opis njihovih diskursnih funkcija.

Naše će se istraživanje oslanjati na gore navedene Hoperove postavke. S obzirom na to da se ovi aspektualni markeri, u funkciji reči za glagolsko stanje, u kineskom jeziku najčešće pojavljuju u narativnim rečenicama (cf. Wang, 1943/1985: 151–160), kao korpus za analizu odabrano je osam kratkih priča savremenih kineskih pisaca. Cilj je da se ispitivanjem distribucije ove dve reče u narativnom diskursu savremenog kineskog jezika, istraži njihova upotreba, pojedinačne diskursne funkcije, te njihova međusobna interakcija, što često predstavlja jedan od ključnih izazova za učenike kineskog kao stranog jezika.

1. Gramatička značenja reči *-le* i *le*

U dosadašnjim istraživačkim radovima (Wang, 1947/1958; Wu, 1998; Liu 1990 i drugi) većina autora slaže se da obe reče, *-le* i *le*, imaju isto poreklo i da su nastale gramatikalizacijom glagola 了 (*liao*) sa značenjem „okončati“, „završiti“.² Ipak, mišljenja su podeljena oko putanje njihove gramatikalizacije. Na primer, Vu (Wu, 1998: 452–456) tvrdi da je glagol *liao* u tom procesu prvo gramatikalizovan u konstrukciji „V + *liao*“ u funkciji dopune glagolske faze, da bi potom u konstrukciji „V + *liao* + O“ postao glagolska pomoćna rečca *-le*, kojom se izražava vidsko značenje svršenosti, odnosno ostvarenje radnje. Liju (Liu, 1990) smatra da su zbog različitih pozicija u rečenici, nastala dva osnovna obrasca: „V(O) *liao* (#) VP“ i „V(O) *liao* ye # (VP)“³, što je dovelo do diferencijacije *liao*. Prema njemu, rečca *le* u savremenom kineskom jeziku nastala je objedinjavanjem dopune *liao* i modalne rečce *ye* (koja izražava izjavni, potvrdni ton).

Autorka ovog teksta se slaže sa mišljenjem većine istraživača da su ove dve reče istog porekla, zbog čega se njihova gramatička značenja delimično preklapaju. Međutim, one imaju različita delotvorna polja u pragmatici. Rečca *-le*, kao glagolska pomoćna reč, deluje na nivou predikatske klauze, dok rečca *le*, kao rečenični završetak, deluje na višem jezičkom nivou, povezujući rečenice ili čak i veće jezičke jedinice.

1.1 Gramatičko-semantička značenja rečce *-le*

Iako su tradicionalna gramatičko-semantička istraživanja (Wang, [1943]1985; Chao, [1968] 2011; Lü, 1980; Liu 1998 i drugi) osnovno gramatičko značenje rečce *-le* identifikovala kao značenje perfektivnosti, njenu specifičnu funkciju opisivala su različitim terminima. Novije studije (Xiao & McEnery, 2004; Wu, 2005; Yang, 2011) pokazuju da se ti opisi u suštini svode na njeno različito ponašanje u zavisnosti od akcionalnosti glagola uz

² Džao (Chao [1968] 2011: 266) zastupa drugačije mišljenje, smatrajući da ove dve reče imaju različito poreklo, odnosno da rečca *le* verovatno potiče od glagola 来 (*lai* – „doći“) putem fonetske erozije.

³ Znak # u datim obrascima označava sintaksičku granicu. Preciznije rečeno, kada se pojavi #, to ukazuje na jasnu sintaksičku ili prozodijsku pauzu, naglašavajući da se [V(O) *liao*] završava kao kompletna klauza.

koji stoji, na primer, da li je glagol teličan ili ateličan. U ovom radu smo sistematski analizirali reprezentativne stavove, te u nastavku prikazujemo nekoliko ključnih funkcija rečice *-le*.

1) **Obeležavanje kompletivnosti** (Chao, [1968] 2011; Zhu, 1985, 1999). Kada *-le* stoji uz telični glagol, označava radnju kao završenu celinu. Na primer:

(1) 辞了行再动身。(Chao, [1968] 2011: 266)

Ci-le xing zai dongshen.

reći-*le*-zbogom-zatim-krenuti

Prvo se oprostite, pa krenite na put.

(Naglašava se završetak radnje opraštanja kao preduslov za polazak.)

2) **Obeležavanje terminativnosti** (Smith, [1991]1997; Li & Thompson, 1981). Kada je u pitanju ateličan glagol, *-le* ističe završetak radnje u smislu njenog prestanka, a ne nužno i njeno dovršenje ili postizanje cilja (kompletivnost). Na primer:

(2) 我昨天写了信，可是没有写完。(Xiao & McEnery, 2004: 97).

Wo zuotian xie-le xin, keshi meiyou xie wan.

ja-juče-pisati-*le*-pismo-ali-ne-pisati-završiti

Juče sam pisao/počeo da pišem pismo, ali ga nisam završio.

Konstrukcija *xie-le xin* („pisao je pismo“) označava da se radnja pisanja odvijala i prestala tokom jučerašnjeg dana, dok *xie-wan* („napisao je“) specifično označava završetak te radnje sa postignutim ciljem. Primer jasno pokazuje kako *-le* može da markira terminativnost bez kompletivnosti.

3) **Obeležavanje ostvarenja ili aktuelnosti** (Liu, 1998; Xiao & McEnery, 2004). Rečica *-le* ističe ostvarenje, odnosno aktuelnost predikatske situacije; kod stativnih glagola posebno označava početak stanja (inhoativnost). Pogledajmo primer:

(3) 楼上住了一位客人。(Liu 1998: 3).

Lou shang zhu-le yi wei keren.

sprat-gore-stanovati-*le*-jedan-KLAS⁴-gost

Na spratu se smestio jedan gost.

(Naglasak je na postojanju ili nastanku stanja – gost se tamo nalazi, doselio se.)

4) **Obeležavanje ograničenosti** (Zhang, 1957; Li & Thompson, 1981). Rečica *-le* može da označi ograničenost radnje, koja je završena ili merljiva u određenom vremenu, prostoru ili konceptu. Pogledajmo primer:

(4) 他睡了三个钟头。(Li & Thompson, 1981: 186).

⁴ KLAS – klasifikator. Posebna vrsta reči u kineskom jeziku koja se, u strukturi „broj + KLAS + imenica“, koristi za kategorizaciju imenica prema njihovim inherentnim svojstvima (npr. oblik, vrsta, namena, itd.)

Ta shui-le san ge zhongtou.

on-spavati-*le*-tri-KLAS-sat

On je spavao tri sata.

(Ograničenost radnje je istaknuta vremenskim okvirom koji pokazuje njeno trajanje.)

5) **Označavanje dinamičnosti** (Dai, 1997). Rečca *-le* ukazuje na promenu glagolske situacije. Konkretno, kod stativnih glagola ističe promenu iz statičnog u dinamično stanje (*ingressive dynamics*); kod aktivnih glagola označava promenu koja prati celokupan proces dinamičnog događaja (*full dynamics*); a kod teličnih glagola označava završetak promene (*terminative dynamics*). Ove pomenute situacije mogu ilustrovati sledeći primeri (Dai, 1997: 38):

(5) 这屋子干净了三天。

Zhe wuzi ganjing-le san tian.

Ovaj-soba-čist-*le*-tri-dan

Ova soba je bila čista svega tri dana.

(Istaknuto je trajanje stanja čistoće pre neke promene, što podrazumeva da više nije tako čista.)

(6) 这本书他看了三天。

Zhe ben shu ta kan-le san tian.

Ovaj-KLAS-knjiga-on-čitati-*le*-tri-dan

Ovu knjigu je čitao tri dana.

(Naglašava se vreme koje je posvetio čitanju knjige.)

(7) 这个人来了三天。

Zhe ge ren lai-le san tian.

Ovaj-KLAS-čovjek-dolaziti-*le*-tri-dan

Ovaj čovek je bio ovde tri dana.

(Naglašava se trajanje prošlog stanja nastalog njegovim dolaskom, što podrazumeva prisustvo na tom mestu.)

1.2 Diskursna istraživanja rečce *-le*

S obzirom na to da se gorepomenuta gramatička značenja konstituišu u interakciji između *-le*, semantike glagola i konteksta, potpuno razumevanje njene upotrebe zahteva prevazilaženje čisto sintaksičke analize i uključivanje pragmatičkih i diskursnih faktora. Takva diskursna istraživanja, započeta još 1980-ih, otkrila su kako *-le* aktivno učestvuje u

organizaciji narativnog toka i označavanju strukturno važnih jedinica. Ključni nalazi mogu se sažeti u tri međusobno povezane funkcionalne oblasti:

a) Organizacija narativne strukture: označavanje sekvencijalnosti i isticanje važnosti radnje

Diskursna funkcija rečice *-le* ogleda se u njenoj sposobnosti da organizuje i istakne događaje unutar narativa. Prema Spanosu (Spanos, 1979, v. Andreasen, 1981, 61–65), *-le* služi kao marker koji obeležava prvu radnju u nizu sekvencijalnih događaja, inicirajući novu vremensku sekvencu. Kada je redosled jednom uspostavljen, dalje korišćenje markera postaje redundantno, što je poznato kao „pravilo neredundancije”. Andresen (Andreasen, 1981) ističe da *-le*, u skladu sa strukturom „istaknutosti i pozadine”, služi za označavanje događaja na glavnoj narativnoj niti koji pokreću radnju napred. Džang (Chang, 1986) i Ču (Qu, 2006) dalje razvijaju ovu ideju, ukazujući da *-le* ima ulogu da obeleži kulminaciju ili prekretnicu u zapletu, čime se ističe narativno najznačajniji trenutak.

b) Ojačanje narativne kohezije: funkcija povezivanja

Li i Tompson (Li & Thompson, 1981) navode da *-le* ima važnu ulogu u povezivanju delova naracije, ostvarujući funkciju usmeravanja napred u diskursu (*forward linking*). Naime, podstičući temporalnu progresiju, *-le* povezuje događaj sa onim što sledi. Ču (2006) dopunjuje ovu tvrdnju, naglašavajući da *-le* može implicitno signalizirati i uzročno-posledične odnose između događaja, čime podstiče ne samo vremensku već i logičku vezu.

c) Pragmatički principi upotrebe

Spanos (v. Andreasen, 1981: 61–65) konstatuje da je upotreba *-le* u diskursu regulisana pragmatičkim načelima. Prvo je pravilo doslednosti, što podrazumeva da se *-le* dosledno koristi u sličnim konstrukcijama tokom diskursa, čime se ojačava strukturna koherentnost. Drugo je pravilo opreznosti, što znači da se *-le* koristi upravo tamo gde je vremenski odnos nejasan, kako bi se sprečila dvosmislenost i osigurala jasnost u tumačenju.

1.3 Gramatička značenja i diskursne funkcije rečice *le*

Opšte je prihvaćeno mišljenje da marker *le*, kao modalna rečica, označava promenu stanja ili nastanak nove situacije, odnosno nagoveštava skorbu promenu (Lü, 1980/2006; Zhu, 1999). Li i drugi (Li et al., 1982) istraživali su njenu diskursnu motivisanost i konstatovali da joj je osnovna komunikativna funkcija signaliziranje „trenutno relevantnog stanja” (*currently relevant state*). Drugim rečima, *le* ukazuje da je određeno stanje stvari od posebnog značaja u datom trenutku (najčešće vremenu govora) i uspostavlja vezu između tog stanja i sadašnjosti. Autori navode pet kategorija rečenica u kojima *le* ostvaruje ovu funkciju (1982: 28–39):

a) rečenice koje izražavaju promenjeno stanje, npr. 我知道了 (*Wo zhidao le*; ja-znati-*le*), tj. „Sada znam, (ranije nisam znala)“;

b) rečenice koje ispravljaju pogrešnu pretpostavku, npr. 我喝汽水了 (*Wo he qishui le*; ja-piti-gazirano piće-*le*), tj. „E, sada pijem gazirana pića“ (negirajući pretpostavku da i dalje, kao nekada, ne pijem gazirana pića);

c) rečenice koje saopštavaju dosadašnji napredak, npr. 唐诗三百首我背出来了一半了 (*Tangshi san bai shou wo bei chulai le yi ban le*; pesme dinastije Tang-tri-sto-KLAS-ja-recitovati napamet-izaći-jedan-polovina-*le*, tj. „Od trista pesama dinastije Tang, već sam polovinu naučio napamet“);

d) rečenice koje određuju sledeći korak u dešavanjima, npr. 小黄快要来了 (*Xiao Huang kuai yao lai le*; Mali Huang-brzo-trebati-dolaziti-*le*, tj. „Mali Huang će uskoro stići“);

e) rečenice koje finalizuju govornikov doprinos razgovoru u tom trenutku. Na primer: 他已经离开美国了 (*Ta yijing likai Meiguo le*; on-već-napustiti-Amerika-*le*) sa rečom *le* predstavlja konačnu izjavu: „On je već napustio Ameriku“, kojom se zatvara tema. Nasuprot njoj, ista rečenica bez reče *le*: 他已经离开美国 (*Ta yijing likai Meiguo*; on-već-napustiti-Amerika) jeste gramatički ispravna, ali funkcionalno ne nosi tu završnu notu. Ona deluje kao činjenična informacija ili konstatacija koja se prirodno nastavlja i podrazumeva dalje razrade, poput zavisne klauze u složenoj rečenici. Stoga se može koristiti kao osnova za dalje zaključke ili pitanja, na primer: „Pošto je već napustio Ameriku, šta planira dalje?“ ili „On je napustio Ameriku, a sada...“. Drugim rečima, ova konstrukcija otvara temu za dalju diskusiju, za razliku od rečenice sa *le* koja definitivno zatvara izjavu.

Berg i Vu (Berg & Wu, 2006: 242) dalje razvijaju ovu tezu, polazeći od shvatanja da su verbalne interakcije zajedničke akcije. Oni ističu da *le* funkcioniše kao „koordinacioni mehanizam“, čija je uloga da signalizira govornikovu nameru da se proces obrade informacija između sagovornika uskladi upravo u datom trenutku. Govornik, dakle, korišćenjem reče *le*, pretpostavlja da je sadržaj koji predstavlja dovoljan da omogući sagovorniku da neposredno reši pitanje koordinacije u toj interakciji. Ova hipoteza u skladu je sa tvrdnjom Lijua (Liu, 1990: 86) da modalna rečca *le* ima funkciju da ukaže na činjenicu koju sagovornik nije znao ili koja je drugačija od njegovog postojećeg saznanja, čime se ističe novost i relevantnost informacije.

Šen (Shen, 2011: 104–109) produbljuje ovu analizu, smatrajući da, pored izražavanja „pojave novog stanja stvari“, *le* na kraju rečenice takode označava i „pojavu novog komunikacijskog stanja“. Komunikacijsko stanje predstavlja posebnu vrstu konteksta, a to je stanje interakcije između govornika i slušaoca, povezano sa govornikovim stavom, intencijom i emocionalnom pozicijom. Drugim rečima, funkcija reče *le* jeste da označi

trenutak u kome govornik uspostavlja novi komunikacijski okvir, što se ogleda u različitim govornim činovima kao što su zahtevanje, naređivanje, podsećanje, upozorenje, savetovanje, ispitivanje, obećanje, davanje saglasnosti, odbijanje ili objavljivanje.

1.4 Odnos reči *-le* i *le*: jedan ili dva morfema?

Pored ontoloških studija o rečama *-le* i *le*, značajno istraživanje bavi se i njihovim međusobnim odnosom. Jedan deo struke zastupa stanovište da se zapravo radi o jednom morfemu *LE*. Ovakav pristup zagovara Šui (Shui, 2016: 153–159), koji smatra da je njihovo zajedničko semantičko jezgro „završetak“, koje leži u osnovi kako završene radnje, tako i promene stanja (koja podrazumeva početak radnje ili novog stanja). On konstatuje da *LE* označava prelaz iz jednog stanja događaja u drugo: od prethodnog ka narednom stanju. Sličan stav ima i Ši (Shi, 1992). Dakle, značenje „ostvarenja“ odnosi se na ostvarenje procesa prelaza: iz stanja pre vršenja radnje u stanje njenog početka; iz stanja nezavršene radnje u fazu njenog završetka; i iz stanja pre nastanka rezultata u stanje njegovog trajanja. Tačno određivanje prirode prelaza zavisi od akcionalnih karakteristika glagola uz koji stoji *LE*.

Sijao i MekEneri (Xiao & McEnery, 2004) zastupaju stav da je reč o dva morfema, koji je prihvaćen od većine istraživača. Međutim, oni se zalažu za uključivanje rečice *le* u opis aspektualnog sistema kineskog jezika, jer po njima, pojmovi kao što su inhoativnost (početak radnje) i promena stanja sastavni su deo aspektualne analize, a upravo su to istaknute karakteristike ove rečice. Osim toga, odsustvo ili prisustvo rečice *le* može direktno da utiče na aspektualno značenje rečenice (aktuelnost). Pored toga, postoje i praktične teškoće u njihovom razlikovanju. Pošto se dva morfema pišu i izgovaraju isto, u slučajevima kada se *-le* nađe na kraju rečenice, a budući da kineski jezik izbegava ponavljanje istog sloga (haplologija), dva morfema se spoje u jedan, koji tada može imati dvojnu funkciju.

Autorka ovog teksta podržava pristup koji ih tretira kao dva morfema, polazeći od njihove razlike u sintaksičkoj distribuciji, semantici i jezičkoj upotrebi. Gorepomenuta istraživanja svakako su, kako na nivou rečenice, tako i na nivou diskursa, iz kvalitativne perspektive dala dragocen opis njihovih gramatičkih značenja i diskursnih funkcija, čime su obezbedila čvrst teorijski osnov. Doprinos ovog rada leži u preusmeravanju fokusa na kvantitativnu analizu distribucije ovih funkcija u narativnom tekstu, kako bi se otkrile njihove primarne diskursne uloge. Time se direktno odgovara na pitanje pragmatičke motivisanosti koja stoji iza njihovog (ne)pojavljivanja u stvarnoj jezičkoj upotrebi.

2. Korpus istraživanja i kvantitativna distribucija reči *-le* i *le*

Za korpusnu analizu distribucije i diskursnih funkcija reči *-le* i *le*, odabran je korpus od osam pripovedaka savremenih kineskih pisaca, prevedenih na srpski jezik⁵.

Postupak analize sastojao se iz nekoliko faza. Prvo je izvršena segmentacija tekstova na elementarne diskursne jedinice (EDJ) u skladu sa metodologijom Mana i Tompsona (Mann & Thompson, 1988). Zatim smo, na osnovu postulata Teorije retoričke strukture (TRS)⁶, EDJ podelili u dve kategorije:

i) Temporalne EDJ (TP EDJ)⁷: one koje čine glavnu narativnu nit i direktno utiču na temporalnu progresiju priče;

ii) Netemporalne EDJ (NTP EDJ)⁸: one koje čine strukturu pozadine i ne utiču na vremenski razvoj narativa.

Nakon segmentacije, korpus je obuhvatao 5.825 predikatskih klauza (EDJ). Od toga, 2.335 EDJ (40,1%) pripadalo je strukturi prvog plana (TP EDJ), dok je 3.490 EDJ (59,9%) činilo strukturu pozadine (NTP EDJ). Detaljniji prikaz dat je u Tabeli 1.

Tabela 1. Distribucija TP i NTP EDJ u analiziranom diskursu

	NAZIV PRIČE	VRSTA EDJ	br. EDJ
1	IMALI SMO GOSTA	NTP	138
		TP	168
2	DALEKO OD KUĆE U OSAMNAESTOJ	NTP	256
		TP	173
3	SAVET NA RASTANKU	NTP	219
		TP	166
4	MUŽ	NTP	468
		TP	368
5	POSLEDNJA STANICA VOZA	NTP	794
		TP	517
6	SINOVLJEV NEPRIJATELJ	NTP	518
		TP	412

⁵ Naslovi odabranih kratkih priča, kao i njihovi autori, prevodioci i izdavači detaljno su navedeni u Izvorima, na kraju ovog teksta.

⁶ Teoriju retoričke strukture razvili su Man i saradnici (Mann et al., 1992). Prema njenom ključnom postulatu, distribucija retoričkih relacija specifična je za svaki tip teksta. Tako se narativni tekstovi, kao vremenski organizovani, primarno grade kroz relacije nizanja, posledice i konsekutivnosti, dok se u drugim žanrovima (npr. eksplikativnim ili argumentativnim) dominantno javljaju relacije elaboracije, interpretacije, uzroka-posledice ili dokaza. Stoga se analiza distribucije ovih relacija može koristiti za identifikaciju i razlikovanje tipova tekstualnih struktura.

⁷ U analiziranom korpusu, ove jedinice najčešće stoje u retoričkoj relaciji nizanja ili posledice sa svojim susednim EDJ.

⁸ Najfrekventnije relacije u ovoj strukturi su okolnosti, pozadine, elaboracije, interpretacije i slične.

7	TRAMPA	NTP	544
		TP	232
8	ZID	NTP	553
		TP	299
	uku. NTP EDJ		3490
	uku. TP EDJ		2335
	uku. EDJ		5825

Sledeći korak bilo je anotiranje EDJ koje sadrže rečce *-le* i *le*. Identifikovano je 794 EDJ čiji je predikatski glagol obeležen rečcom *-le* (EDJ-*le*), što čini 13,63% od ukupnog broja EDJ u korpusu. Takođe je obeleženo 307 EDJ koje sadrže rečcu *le* (EDJ_{*le*}).

i) Distribucija rečce *-le*: ključna, ali ne i obavezna

Od ovih jedinica, 518 EDJ-*le* (65,2% od ukupnog broja EDJ-*le*) nalazi se u TP strukturama. Ovaj podatak jasno potvrđuje da su njene primarne funkcije označavanje kompletnosti i terminativnosti na glavnoj narativnoj niti. Međutim, još je zanimljivija činjenica da je od 2.335 glagolskih situacija u TP strukturama, samo 518 (odnosno, 22,1%) markirano rečcom *-le*. Ovo nam govori da je upotreba ovog markera za izražavanje perfektivnosti u kineskom narativu značajna, ali ne i obavezna ili univerzalna, što ukazuje na postojanje drugih mehanizama za prenošenje ovog značenja.

ii) Distribucija rečce *le*: jaka povezanost sa pozadinom

Ukupno je obeleženo 307 EDJ koje sadrže rečcu *le* (EDJ_{*le*}). Od toga, čak 97 pripadaju slučajevima gde su se *-le* i *le* spojile u jedan morfem (zbog haplogije).⁹ Ova pojava sama po sebi ukazuje na često poklapanje funkcija ove dve rečce u upotrebi. Od ukupno 307 EDJ_{*le*}, 201 (65,4%) nalazi se u netemporalnoj strukturi (NTP). Ako izuzmemo onih 97 slučajeva spojenih morfema (gde je teško odrediti njenu primarnu funkciju), udeo NTP EDJ_{*le*} porasta na 75,3%. Ovaj rezultat jasno ukazuje da je rečca *le* diskursno usmerena ka pozadini naracije, gde se koristi za komentare, elaboracije i isticanje trenutno relevantnog stanja.

Naša kvantitativna analiza nedvosmisleno pokazuje duboku funkcionalnu podelu između ove dve rečce: rečca *-le* je dominantno marker glavne radnje (*foreground*) i temporalne progresije, dok je rečca *le* dominantno marker pozadine (*background*) i diskursne kohezije. Ova jasna distribucija na nivou celokupnog diskursa čvrsto podržava

⁹ Zanimljivo je da su u celom korpusu identifikovana samo dva slučaja u kojima se *-le* i *le* javljaju u istoj predikatskoj klauzi. Konkretno, jedan slučaj ima obrazac „gl. + *-le* + kvan. spec. + *le*“, gde *le* ističe trenutno relevantno stanje, dok drugi ima oblik „gl. + *-le* + OBJ. + *le*“, gde *le* daje završni ton celoj izjavi i jasno je odvaja od onoga što sledi. Ova retkost dodatno potkrepljuje tezu o funkcionalnoj specijalizaciji i komplementarnosti ova dva markera: njihovo istovremeno pojavljivanje diskursno je veoma restriktivno, budući da svaki od njih ima svoj primarni domen delovanja unutar narativne strukture.

pristup sa dva morfema i pruža čvrst empirijski temelj za dalju, detaljniju analizu njihovih pojedinačnih funkcija.

3. Korpusna i empirijska analiza diskursnih funkcija reči *-le* i *le*

3.1 Kvantitativna analiza upotrebe rečice *-le* u odnosu na tip glagolske situacije

Nakon anotacije glagolskih konstrukcija u jedinicama EDJ-*le*, uočava se jasna distribucija njihovih tipova, prikazana u Tabeli 2 ispod.

Tabela 2. Distribucija tipova predikata u EDJ-*le* unutar TP i NTP struktura

	GRD ¹⁰ + - <i>le</i>	gl.+ - <i>le</i> + kvan. spec. ¹¹	Tel. gl. + - <i>le</i>	Akt. gl + - <i>le</i>	Stat. gl. + - <i>le</i>	Ukup. br.
TP EDJ- <i>le</i>	200	187	90	35	6	518
% unutar TP ¹²	92,1%		7,9%			
NTP EDJ- <i>le</i>	101	49	96	11	17	276
% unutar NTP	89,9%		10,1%			

Kao što Tabela 2 ilustruje, u 200 TP EDJ-*le* u funkciji predikata nalazi se glagolska fraza sa rezultativnom dopunom (GRD), koja kao aspekatska konstrukcija inherentno signalizira ograničenu situaciju. U predikatima 187 TP EDJ, rečca *-le* javlja se uz kvantitativni specifikator, čime se nedvosmisleno označava granica radnje. Važno je istaći da se u svim EDJ u kojima se iza glavnog glagola pojavljuje kvantitativni specifikator, javlja isključivo *-le*. Drugim rečima, struktura „glagol + kvan. spec.“ predstavlja jedini kontekst u korpusu koji nameće obavezno korišćenje rečice *-le*. Sem toga, od 131 TP EDJ-*le* čiji predikat, pored *-le*, ne sadrži druga aspektualna obeležja, apsolutnu većinu čine telični glagoli (90 primera, 68.7%), pri čemu dominiraju glagoli rezultativne klase (73 primera, 55.7%). Zastupljenost ateličnih glagola je znatno manja: aktivni glagoli javljaju se u 35 slučajeva (26.7%), dok su stativni glagoli zastupljeni u svega 6 EDJ (4.6%).

U NTP strukturi primećuje se slična distribucija, sa jedinom značajnom razlikom koja se ogleda u blago povećanom udelu stativnih glagola (17 primera, ili 6.2% ukupnog broja NTP EDJ-*le*, u odnosu na 1.2% u TP strukturi).

¹⁰ GRD (glagolska rezultativna dopuna) obuhvata dopunu za rezultat (结果补语), dopunu za pravac (趋向补语) i složenu dopunu za pravac (复合趋向补语).

¹¹ Obrasac „gl. + *-le* + kvan. spec.“ uključuje i oblik udvojenih glagola („gl. + *-le* + gl.“), gde drugi glagol ima funkciju kvantitativnog specifikatora, označavajući da je radnja izvršena u maloj količini ili kratkom vremenskom intervalu (v. Jin, 2023).

¹² Procenat se odnosi na zbirnu zastupljenost ograničenih situacija (GRD, oblik „gl. + kvan. spec.“ i telični glagoli) naspram neograničenih (aktivni i stativni glagoli).

Rezultati kvantitativne analize nedvosmisleno pokazuju da rečca *-le* u narativnom diskursu, bez obzira na to da li se nalazi u temporalnoj ili netemporalnoj strukturi, pokazuje izrazitu sklonost ka ograničenim glagolskim situacijama. Čak 92.1% svih TP EDJ-*le* i 89.9% svih NTP EDJ-*le* javlja se uz predikate koji eksplicitno ili inherentno izražavaju ograničenost – bilo kroz kompletivnost (koju signaliziraju glagolsko-dopunske konstrukcije i telični glagoli) ili terminativnost (koju označavaju kvantitativni specifikatori).

Ova konzistentna selekcija potvrđuje da je primarna uloga *-le* da markira događaj kao ograničenu, završenu celinu. Istovremeno, njen mali, ali značajan udeo uz stativne i aktivne glagole slabog intenziteta u netemporalnoj strukturi (10.1%) otkriva i njenu sekundarnu, ali važnu ulogu u označavanju inhoativnosti, odnosno prelaska iz statičnog stanja u dinamično. Ovakva distribucija jasno ukazuje na prilagodljivost, ali i semantičku doslednost rečce *-le* u različitim diskursnim kontekstima.

3.2 Empirijsko istraživanje funkcija *-le* u narativnom diskursu

3.2.1 Rečca *-le* u TP narativnom diskursu

i) Ograničavanje neograničenih situacija

Osim obeležavanja inherentno ograničenih glagolskih situacija, kao primarne funkcije, zapaženo je da se *-le* katkad pojavljuje i uz atelične glagole, dodeljujući im ograničen karakter. Pogledajmo sledeći primer:

(8) 在她的冲击下, 前头那个抬担架的小伙子腿一软跪在了地上。

Zai ta de chongji xia, qiantou na ge tai danjia de xiaohuozhi tui yi-ruan gui-zai-le dishang.

PRED. *zai*-ona-STR. REČ. *de*-nasrtanje-ispod, ispred-onaj-KLAS-nositi-nosila-STR. REČ *de*-mladić-noga-zaklecati-**čučati-PRED. *zai-le*-na pod.**

Kako je ona nasrnula, tako su nosaču ispred zaklecala kolena i on **pade.** (Mo Jen, 2015: 257)

U datom primeru, *-le* ne označava završetak aktivne radnje „čučati“ kojom se opisuju položaj tela, već njen nastanak (inhoativnost). Funkcija *-le* ovde jeste da aktivira kritičnu tačku – u ovom slučaju, početak nove radnje, preciznije, novog položaja tela – u inače neograničenoj situaciji, čime joj daje ograničen („početno-svršeni“), terminativan karakter.

ii) Obeležavanje prve radnje u nizu: iniciranje temporalne progresije

Analiza distribucije EDJ-*le* u diskursnom spanu¹³ u TP strukturama pokazuje da se *-le* u početnoj EDJ u diskursnom spanu javlja 231 put, a u poslednjoj EDJ 145 puta, što zajedno

¹³ Diskursni span u kineskom narativnom tekstu najčešće čini tzv. „rečenica neprekidnog toka“ (流水句 *liushuiju*). To je specifična jezička struktura – megarečenica, koja se sastoji od niza tematski povezanih, sintaksički nezavisnih klauza (često eliptičnih), koje se nižu jedna za drugom bez eksplicitnih sintaksičkih veznika. Ovakve strukture karakteriše informaciona tečnost i holistički razvoj misli na način koji podseća na neprekidni tok vode, pri čemu se kohezija ostvaruje pragmatičkim i prozodijskim sredstvima. Naročito je česta u narativnim i usmenim registrima. (v. Đin 2022)

čini 72,6% TP EDJ-*le*. Ovi rezultati ukazuju na tendenciju da se *-le* javlja na krajevima tekstualnih segmenta u TP strukturi.

Rečca *-le* u početnoj EDJ unutar spana ima ulogu signaliziranja ponovnog pokretanja narativnog toka. Pogledajmo sledeći primer:

(9) ①[几条鱼跃起来，好象是对主人点头鞠躬。] ②[女人笑了，拍拍手，挑起粪桶往回走。]

①[*Ji tiao yu yue qilai, haoxiang shi dui zhuren diantou jugong.*] ②[**Nüren xiao-le**, *pai-pai shou, tiao-qi fen tong wang hui zou.*]

①[nekoliko-KLAS-riba-skočiti-dići gore, kao-biti-prema-gazda-klimati glavom-pokloniti se]

②[**žena-nasmejati se-le**, pljesnuti rukama, podići-kofa za gnojivo-ka-nazad-ići]

①[Nekoliko riba je poskočilo, kao da su klimanjem glave iskazale naklon gazdarici].

②¹[**Žena se nasmejala**, pljesnula rukama, podigla kofe za gnojivo i krenula nazad]. (He, 1997: 315)

U primeru (9), span ① je deskriptivna digresija. *-le* u prvoj EDJ spana ② ne označava samo početak radnje „nasmejati se“, već deluje kao diskursni prekidač koji poništava vremensku distancu i ponovo angažuje glavnu narativnu nit.

Ovaj slučaj takođe podrazumeva uspostavljanje nove narativne perspektive, odnosno promenu aktera.

(10) 后来我就背起了那个漂亮的红背包，父亲在我脑后拍了一下，就像在马屁股上拍了一下。于是我欢快地冲出了家门，像一匹兴高采烈的马一样欢快地奔跑了起来。

Houlai **wo** jiu **bei-qi-le** na ge piaoliang de hong beibao, **fuqin** zai wo naohou **pai-le** yi xia, jiu xiang zai ma pigu shang pai-le yi xia. Yushi **wo** huankuai de **chong-chu-le** jia men, xiang yi pi xinggaocailie de ma yiyang huankuai de benpao-le qilai.

kasnije-**ja**-onda-**nositi na leđima-le**-onaj-KLAS-lep-STR. REČ. *de*-crven-ranac, **otac**-PRED. *zai*-ja-potiljak-**tapšati-le**-jedan put, *baš*-kao-PRED. *zai*-konj-zadnjica-gore-tapšati-le-jedan put. zatim-**ja**-srećan-STR. REČ. *de*-juriti-izlaziti-le-kuća-vrata, ličiti-jedan-KLAS-veseo-STR. REČ. *de*-ždrebac-isti-veseo-STR. REČ. *de*-trčati-le-dići gore

Kasnije **sam stavio** na leđa lepi crveni ranac, a **otac** me **je potapšao** po potiljku, kao kad potapšeš konja po zadnjici i **ja sam oduševljeno izleteo** kroz vrata, poput ždrepcu u veselom galopu.] (Ju, 2015: 118)

Kada se u narativu menja akter, često se upotrebi *-le* u početnoj EDJ novog spana. Ona služi kao jasna diskursna markacija promene subjekta, pomažući čitaocu da preusmeri pažnju.

iii) Obeležavanje poslednje radnje u nizu: diskursni marker granice

Kvantitativni podaci (71% od 145 EDJ) potvrđuju da je pojava *-le* u poslednjoj EDJ spana sistematska diskursna strategija. Njegova uloga je da obeleži završetak narativne

celine i signalizira prelazak na drugi modalitet izlaganja, najčešće deskripciju ili elaboraciju.

(11) ①[彭大步一身轻松，他没有回家，径直去了村长家。] ②[村长正蹲在灶前吃刚出笼屉的热包子...]

①[*Peng Dabu yishen qingsong, ta meiyou hui jia, jingzhi qu-le cunzhang jia.*] ②[*Cunzhang zheng dun zai zao qian chi gang chu longti de re baozi.*]

①[Krakati Peng-jedan-telo-opušten, on-ne-vratiti se kući, **pravo-ići-le-seoski starešina-kuća**]

②[seoski starešina-baš-čučnuti-PRED. *zai*-šporet-ispred-jesti-tek-izaći-posuda od bambusa-STR. REČ. *de*-vrući-uštipak]

①¹[*Krakati Peng je bio opušten, nije krenuo kući, već se uputio pravo kod seoskog starešine.*] ②[**Ovaj** je baš čučao ispred šporeta i jeo vruće uštipke iz posude od bambusa u kojoj su se kuvali na pari...] (Či, 2014: 64)

U primeru (11), konstrukcija „gl. + *-le* + OBJ.” (去了村长家 *qu-le cunzhang jia*, „uputio se pravo kod seoskog starešine”) na ovoj poziciji strateški topikalizuje objekat (村长 *cunzhang*, „seoski starešina”), postavljajući ga kao centralnu temu narednog segmenta. Ova upotreba *-le* prevazilazi čisto aspektualnu funkciju, preuzimajući ulogu organizatora informacione strukture.

iv) Rečca *-le* u sredini događajnog niza: od markiranog odnosa taksisa do narativnog naglaska

U 137 slučajeva (26.4% od 518) EDJ-*le* se javlja u sredini tekstualnog spana. U ovoj poziciji, *-le* ostvaruje dve ključne markirane funkcije.

A. Eksplicitno obeležavanje odnosa taksisa

(12) 男子听到那汹汹声气，夹了胡琴就往后舱钻去。

Nanzi ting-dao na xiongxiong shengqi, jia-le huqin jiu wang hou cang zuan qu.

Muškarac-načuti-onaj-strašan-zvuk, **staviti-le-citru-pod mišku-odmah**-ka-zadnja kabina-iskrasti se.

Čuvši onaj strašni zvuk, muž **je stavio citru pod mišku i** iskrao se ka zadnjoj kabini. (Šen, 2014: 167)

U primeru (12), radnje „staviti citru” i „iskrasti se” nemaju inherentan logički sled. Upotreba *-le* (često uz 就 *jiu*, „već”) nameće interpretaciju strogo sekvencijalnog redosleda. Ovo je markirani mehanizam za precizno određivanje odnosa taksisa između dve radnje.

B. Upravljanje narativnim fokusom i ritmom

Rečca *-le* se strateški koristi za isticanje kulminacije u nizu radnji.

(13) 她叹息一声，将双手伸到他的身下，轻轻地一搬就把这个高大的身体搬了起来，他的身体轻得就像灯草一样。

Ta tanxi yisheng, jiang shuangshou shen dao ta de shen xia, qingqing de yi ban jiu ba zhe

ge gaoda de shenti ban-le qilai, ta de shenti qing de jiu xiang dengcao yiyang.

ona-uzdahnuti-jedan-glas, PRED. *jiang*-obe ruke-pružiti-stići-on-STR. REČ. *de-telo-ispod*,
lagano-STR. REČ. *De* - ASP. *Yi* - premestiti-jiu- PRED. *Ba* - ovaj - KLAS *ge* - krupan-telo-
premetiti-le-dići gore, on STR. REČ. *de-telo-lagan-STR*. REČ. *de*-baš-poput-pero-isti.

Uzdahnuvši, obe ruke je zavukla ispod njega lagano i **podigla** to kršno telo, *koje je bilo lako kao pero*. (Mo Jen, 2015: 267)

U primeru (13), rečca *-le* je upotrebljena samo uz konačnu, najznačajniju radnju (搬了起来 *ban-le qilai*, „podigla je telo“), čime se najvažniji ishod jasno izdvaja kao kulminacija.

Suprotno tome, ponovljena upotreba *-le* može služiti za stvaranje specifičnog narativnog efekta.

(14) 来迟的人开始在汽车上动手, 我看着他们将车窗玻璃卸了下来, 将轮胎卸了下来, 又将木板撬了下来。

Lai-chi de ren kaishi zai qiche shang dongshou, wo kan-zhe tamen jiang che chuang boli xie-le xialai, jiang luntai xie-le xialai, you jiang muban qiaole xialai.

Dolazi-kasno-STR. REČ. *de*-čovek-početi-PRED. *zai*-kamion-gore-početi posao, ja-posmatrati-ASP. *zhe*-oni-PRED. *jiang*-kamion-prozor-staklo-**skidati-le-dole**, PRED. *jiang*- guma-**skidati-le-dole**, opet-PRED. *jiang*-daska-**skidati-le-dole**.

Oni koji nisu zatekli jabuke, bacili su se na kamion i gledao sam ih kako **skidaju** prozorska stakla, gume i daske iz prtljažnika. (Ju, 2015: 116)

U primeru (14), ritmičko ponavljanje *-le* u tri uzastopne EDJ stvara efekat nabiranja ili kumulativnog intenziteta, naglašavajući opseg i sistematičnost destruktivne akcije. Ovim strukturnim paralelizmom namerno se podiže dramatičnost scene, što predstavlja svesni stilski izbor pisca.

Imajući sve to na umu, upotreba rečce *-le* uglavnom se temelji na pragmatičkom izboru: da li je potrebno eksplicitno uspostaviti odnos taksisa ili isticati narativni fokus. U suprotnom, nemarkirani ikonički princip (redosled pripovedanja događaja prati redosled njihovog realnog dešavanja) i same ograničene predikatske situacije preuzimaju tu ulogu. Ona je, dakle, pre retoričko, a ne gramatički obavezno sredstvo u narativnom diskursu.

Funkciju rečce *-le* u temporalnoj strukturi možemo sagledati kroz prizmu dve međusobno povezane uloge. Prva je temporalna lokalizacija na mikro nivou, tj. *-le* deluje kao temporalni lokator koji aktivira kritičnu tačku i pozicionira je na vremenskoj osi. Druga je diskursno strukturiranje, tj. obeležavanje granica sekvenci. Kada ikonički princip postane nedovoljan usled vremenske distance ili kompleksnosti sekvence, *-le* jasno obeležava početak ili završetak događajnog niza, upravljajući tokom priče i fokusom pažnje čitaoca.

3.2.2 Rečca *-le* u NTP narativnom diskursu: detelizacija i pomak u tranzitivnosti

U netemporalnim (NTP) strukturama, rečca *-le* pojavljuje se u samo 276 elementarnih diskursnih jedinica (EDJ). Od toga, 179 EDJ-*le* (što čini 64,85% NTP EDJ-*le*) iskazuju piščeve komentare, elaboracije, opise ili psihološke aktivnosti likova. Ova niska učestalost sama po sebi ukazuje na njenu markiranu ulogu van glavne vremenske niti. Analiza otkriva da se *-le* u ovom kontekstu retko koristi za prosto označavanje sekvencijalnih radnji; umesto toga, njeno prisustvo signalizira specifične semantičko-diskursne transformacije.

Dakle, uočljiva je neusaglašenost između leksičke ograničenosti na nivou predikata (koju nosi sam glagol ili konstrukcija sa *-le*) i kontekstualne neograničenosti na nivou diskursne uloge. Ovaj fenomen, poznat u tipologiji kao „detelizacija” (Bertinetto & Delfitto, 2000), u kineskom se jeziku ostvaruje preko dva glavna mehanizma.

i) Diskursna detelizacija: podređivanje retoričkoj strukturi

Najznačajniji mehanizam je diskursna detelizacija. U 57 od 179 slučajeva, EDJ sa *-le* ne opisuju glavne radnje, već funkcionišu kao sateliti unutar retoričkih relacija poput elaboracije, uzroka ili evidencije.

(15) 小桃身披重孝,按说没过门的媳妇是不应该戴这样的重孝的, 但她戴了这样的重孝, 可见对小林的感情之深。

Xiaotao shen pi zhongxiao, ...anshuo mei guomen de xifu shi bu yinggai dai zheyang de zhongxiao de, dan ta dai-le zheyang de zhongxiao, kejian dui Xiaolin de ganqing zhi shen.
Sijaotao-telo-obučen-duboka žalost, ... obično-ne-udata-STR. REČ. *de*-snajka-biti-ne-trebatinositi-ovakav-STR. REČ. *de*-žalobna odora-MOD. REČ. *de*, ali-ona-**nositi-le**-ovakav-STR. REČ. *de*-crnina, prema tome-prema-Sijaolin-STR. REČ. *de*-osećanje-STR. REČ. *zhi*-dubok

Preko odeće je imala dugu belu košulju od grubog platna... *Nije bilo uobičajeno da buduća snaša bude obučena kao da žali nekog najrođenijeg*, ali je činjenica *da je ona to uradila* svedočila o dubini njenih osećanja prema Sijaolinu. (Mo, 2015: 264)

U primeru 15, ograničena radnja 戴了这样的重孝 *dai-le zheyang de zhongxiao* („imala dugu belu košulju od grubog platna”, tj. preneseno „nosila je crninu”) ne unapređuje priču, već služi kao argument (evidencija) za naredni komentar. Dakle, njen vremenski značaj je podložan logičkoj vezi, a sama radnja se reinterpreтира kao činjenično stanje.

ii) Sintaksička detelizacija: smanjenje tranzitivnosti i transformacija u stanje

Drugi mehanizam je sintaksička detelizacija, koja podrazumeva promenu sintaksičke strukture koja vodi ka smanjenju tranzitivnosti i pomaku od dinamične radnje ka statičnom stanju.

A. Egzistencijalne konstrukcije

U 122 slučaja (što čini 44,2% NTP EDJ-*le*) u nešem korpusu, *-le* se javlja u egzistencijalnim rečenicama („LOK + gl. + *-le* + im.“). U ovim strukturama, fokus nije na samoj radnji, već na nastanku ili postojanju stanja.

(16) 场子中央搭起了一个高大的席棚...

Changzi zhongyang da-qi-le yi ge gaoda de xipeng

gumno-centar-podignuti-uzdizati-le jedan- KLAS-ogroman-STR. REČ. de-nadstrešnica

LOK. gl.-DOP-*le* NP

Posred gumna **bila je podignuta** ogromna rogozna nadstrešnica, ... (Mo Jen, 2015: 258)

Ovde *-le* ne označava akciju „podizanja“, već inhoativnost postojanja nadstrešnice. Ona temporalno lokalizuje trenutak nastanka tog stanja, koje potom traje tokom priče.

B. Ergativne konstrukcije i pomak dijateze

Najuočljiviji primer sintaksičke detelizacije je upotreba ergativnih glagola. Prelazni glagol se koristi u intranzitivnoj, srednjoj dijatezi, gde se pacijens (objekat) nameće kao subjekt, a glagol gubi dinamičnost i poprima kvalifikativno značenje.

(17) a. 幼时记忆里的几块大坟地，高大的杨树和柏树，也砍伐光了...

Youshi jiyi li de ji kuai da fendi, gaoda de yangshu he baishu, ye kanfa-guang-le...

Detinjstvo sećanje-unutar-STR. REČ. de-nekoliko-KLAS-veliki-groblje,

visok-topola-čempres, takođe-seći-isprazniti-*le*

NP gl. DOP. *-le*

Na grobljima kojih se sećao iz detinjstva, **posečena** su visoka stabla topola i čempresa... (Sun, 2014: 69)

b. 他们砍伐光了杨树和柏树

Tamen kanfa guang-le yangshu he baishu.

oni-seći-isprazniti-le-topola-čempres

SUB. gl. DOP. *-le* OBJ.

Oni **su posekli** sva stabla topola i čempresa.

Isti predikat 砍伐光了 *kanfa-guang-le* („poseći“) u gore datim primerima ima potpuno različitu prirodu. U primeru 17b dinamičnu radnju vrši agens (他们 *tamen*, „oni“), dok je u 17a agens potisnut, a glagol opisuje stanje u kojem se subjekt nalazi: nije „neko posekao drveće“, već „drveće jeste posečeno“. Ovo je suštinska detelizacija: od ograničenog događaja ka neograničenom, kvalitativnom svojstvu stanja.

Sudeći po svemu gore rečenom, *-le* u NTP diskursu ne gubi svoju funkciju označavanja „ostvarenja“, ali se njegova primena pomera s vremenske sekvencijalnosti na diskursnu rekontekstualizaciju. On markira rekontekstualizaciju događaja iz radnje u činjenicu (kroz retoričke relacije) i entiteta iz objekta radnje u subjekat stanja (kroz ergativne konstrukcije).

3.3 Kvantitativna i empirijska analiza diskursnih funkcija rečice *le*

Kvantitativna analiza pokazuje da se rečica *le* u korpusu pojavljuje u 106 slučajeva unutar temporalnih (TP EDJ_{le}), odnosno u 201 slučaju unutar netemporalnih struktura (NTP EDJ_{le}). Značajno je primetiti da se u 54 od TP EDJ_{le} (što čini 50.9%) *le* javlja i na kraju rečenice i uz glagol, preuzimajući time i ulogu rečice *-le* u označavanju završetka predikatske situacije. U ostalim slučajevima, osim završetka, *le* istovremeno naglašava nastanak novog stanja ili promenu.

U NTP strukturama, pored 42 slučaja spojenih morfema, identifikovano je 27 EDJ_{le} sa posebno izraženim diskursnim funkcijama, koje će biti analizirane u nastavku.

Što se tiče pozicije u diskursnom spanu, rečica *le* se pretežno javlja na njegovom kraju: čak 73.6% u TP i 65.2% u NTP strukturama. Ova distribucija nedvosmisleno ukazuje da je primarna uloga rečice *le* označavanje granice iskaza, bilo da se radi o završetku narativnog niza ili deskriptivnog/eksplikativnog segmenta.

3.3.1 Rečica *le* u TP strukturama

i) Označavanje završetka događajnog niza nalazeći se u poslednjoj EDJ spana

Najreprezentativnija upotreba rečice *le* u temporalnim strukturama jeste njeno pojavljivanje u poslednjoj EDJ diskursnog spana. U ovoj poziciji, ona često u koordinaciji sa rečicom *-le* eksplicitno obeležava desnu granicu celokupnog događajnog niza. Na taj način, cela sekvenca radnji se temporalno lokalizuje u odnosu na referentno vreme pripovedanja i privremeno zaustavlja temporalnu progresiju.

(18) ①[……到后是互相见到了, 谈话了, 取了亲昵样子, 骂着野话粗话, 于是楼上人会了茶钱, 从湿而发臭的甬道走去, 从那些肮脏地方走到船上了。] ②[上了船, 花钱半元到五块, 随心所欲吃烟睡觉……]

①[...dao hou shi huxiang **jian-dao-le**, **tanhua-le**, **qu-le qinni yangzi**, ma-zhe yehua cuhua, yushi loushang ren **hui-le cha qian**, cong shi er fa chou de yongdao **zou qu**, cong naxie angzang difang **zou-dao chuanshang le**.] ②[Shang-le chuan, hua qian ban yuan dao wu kuai, sui-xin-suo-yu chi yan shuijiao...]

①[do-kasnije-jeste-uzajamno-vidati se-stići-*le*, popričati-*le*, preuzimati-*le*-blizak-izgled, psovati-ASP. zhe-psovka-neprilična reč, tada-na spratu-čovjek-platiti-novac, kroz-vlažan-iširiti-smrad-STR. REČ. de-prolaz-krenuti-ići, kroz-oni-prljav-mesto-hodati-**stići-na brod le**.]

②[**penjati se-le-brod**, trošiti-novac-pola juana-do-pet juana, do mile volje-pušiti-opijum-spavati...]

①[... a onda i **videti**, **popričati** i **zbližiti se** s njim uz koju psovku i nepriličnu reč. Posle toga bi onaj gore platio čaj, prošao kroz vlažan i smrdljiv prolaz i preko one prljavštine **sišao na**

brod.] ②[**Kad se već nađe na brodu**, za cenu od pola do pet juana može do mile volje da puši opijum...(Šen, 2014: 150)

U primeru 18, događajni niz od sedam glagolskih situacija (见到了 *jian-dao-le*, „videti se” → 谈话了 *tanhua-le*, „popričati” → 取了亲昵样子 *qu-le qinni yangzi*, „zblížiti se s njim” → 骂着野话粗话 *ma-zhe yehua cuhua*, „razmeniti psovke i nepriličnu reč” → 会了茶钱 *hui-le cha qian*, „platiti čaj” → 走去 *zou qu*, „krenuti” → 走到船上了 *zou-dao chuanshang le*, „doći na brod”) započet je nizom od tri radnje obeležene sa *-le*, dok se *le* pojavljuje isključivo na krajnjoj, konačnoj radnji („doći na brod”). Rečca *le* ovde deluje kao diskursni interpunkcijski znak koji signalizira završetak celog događaja. Nakon ovakve EDJ_{le}, narativ se tipično preusmerava ka netemporalnom segmentu (komentar, deskripcija) ili započinje novi događajni niz, često sa promenjenim agensom ili lokusom, kao što se u nastavku primera dešava kada se radnja premešta sa obale na brod.

ii) Uspostavljanje novog vremenskog okvira nalazeći se u prvoj EDJ spana

Iako je brojčano manje zastupljena (manje od 26%), upotreba *le* u prvoj EDJ diskursnog spana ima izuzetno važnu i specifičnu funkciju. U ovoj poziciji, *le* ne označava završetak, već temporalno uspostavlja i otvara novu narativnu celinu:

(19) 技术员拿起瓦碴在地上画线了, 他是个讲究实效的人, 善于把各种要求落实到图纸上面。厚度、长度、每隔五米一个墙垛, 够牢的。

Jishuyuan na-qi wacha zai dishang hua xian le, ta shi ge jiangjiu shixiao de ren, shanyu ba gezhong yaoqiu luoshi dao tuzhi shangmian. Houdu, changdu, mei ge wu mi yi ge qiangduo, gou lao de.

tehničar-uzeti-podići-parče crepa-PRED. zai-pod-gore-crtati-le, on- biti-KLAS-poštovati-efikasnost-STR. REČ. *de*-čovek, umeti-PRED. *ba*-različit-zahtev-realizovati-do-crteži-gornja strana. debljina, dužina, svaki-razmak-pet-metara-jedan-KLAS-potporni stub, dovoljan-čvrst-STR. REČ. *de*.

Tehničar podiže parče crepa i na zemlji povuče liniju. Kako je bio efikasan čovek, umeo je da raznorazne zahteve stavi na papir. Debljina, dužina, na svakih pet metara po jedan potporni stub – i to bi trebalo da je dovoljno čvrsto. (Lu, 2015: 79)

(20) 太阳落到西边远远的树林里去了, 远处的村庄迅速地变化着颜色。水生望着树林的疏密, 辨别自己的村庄...

Taiyang luo dao xibian yuanyuan de shulin li qu le, yuanchu de cunzhuang xunsu de bianhua-zhe yanse. Shuisheng wang-zhe shulin de shum, bianbie ziji de cunzhuang...

sunce-zalaziti-do-zapad-dalek-STR. REČ. de-šuma-unutar-otići le, u daljini STR. REČ. *de*-selo-brz-ASP. *zhe*-boja. Šuišeng-posmatrati-ASP. *zhe*-šuma-STR. REČ. *de*-gustina, prepoznati-svoj-STR. REČ. *de*-selo...

Dok je sunce zalazilo iza dalekih šuma na zapadu, sela u daljini brzo su menjala boje. Daleko, u gustoj šumi, Šuišeng je prepoznao svoje selo. Sada je već bio vrlo blizu. (Sun, 2014: 70)

U primeru 19, *le* se ne koristi da označi kompletiranu radnju crtanja, već da markira njen početak kao temporalnu tačku otvaranja. Nakon ove EDJ_{le}, narativ skreće sa glavne niti da bi opisao karakter tehničara, što ukazuje da *le* ovde služi kao diskursno obeležje za početak nove tematske celine. U primeru 20, *le* se koristi u deskriptivnoj EDJ koja postavlja vremenski okvir („posle zalaska sunca“) za naredni deo priče. Na ovaj način, *le* „pokreće“ vreme naracije na makro-nivou, uspostavljaajući novi temporalni kontekst unutar koga će se naredni događaji odvijati. Ova upotreba *le* prevazilazi puko označavanje promene stanja, postajući moćan alat za upravljanje vremenskom strukturom pripovedanja.

3.3.2 Rečca *le* u NTP strukturama

U netemporalnom diskursu rečca *le* realizuje složeniji funkcionalni repertoar, prevazilazeći čisto vremensko-markersko označavanje („trenutno relevantnog stanja“) i postajući nosilac modalnih i diskursno-organizacionih značenja.

i) U poslednjoj EDJ u okviru spana: markiranje diskursno relevantne promene

Kada se *le* pojavljuje u završnoj EDJ netemporalnog spana, ona ne označava prostu promenu stanja, već eksplicitno iskazuje promenu koja postaje novi kontekst za dalji razvoj priče. Na taj način uvodi ključnu informaciju koja modifikuje kognitivni okvir i usmerava interpretaciju narednih diskursnih jedinica. Pogledajmo sledeći primer:

(21) ①[问明白了, 到了船上, 小心小心的把一只布鞋放到舱外护板上, 把带来的东西交给了女人, 一面使用着吃惊的眼睛, 搜索女人的全身。这时节, 女人在丈夫眼下自然已完全不同了。]②[大而油光的发髻, 用小镊子扯成的细细眉毛,女人说话时口音自然也完全不同了, 变成象城市里做太太的大方自由, 完全不是在乡下做媳妇的神气了。]

①[Wen mingbai-le, dao-le chuanshang, xiaoxin-xiaoxin de ba yi zhi buxie fang dao cang wai huban shang, ba dai-lai de dongxi jiao-gei-le nüren, yimian bian yong-zhe chijing de yanjing, sousuo nüren de quanshen. Zhe shijie, nüren zai zhangfu yanxia ziran yi **wanquan butong le**.]②[Da er youguang de faji, yong xiao niezi che-cheng de xixi meimao,.....nüren shuohua shi kouyin ziran **ye wanquan butong le**, bian-cheng xiang chengshi li zuo taitai de dafang ziyou, **wanquan bushi** zai xiangxia zuo xifu de **shenqi le**.]

① [pitati-jasan-*le*, stići-*le*-na brod, vrlo poželjivo-STR. REČ. *de*-PRED. *ba*-jedan-KLAS-platnene cipele-staviti-do-paluba-Zaštitna ploča, PRED. *ba*-doneti-STR. REČ. *de*-stvar-dati-PRED. *gei-le*-žena, istovremeno-pa-koristiti-ASP. *zhe*-iznenađen-STR. REČ. *de*-oči, pretražiti-žena-celo telo. ovaj-trenutak, žena-PRED. *zai*-muž-oči-ispod-prirodan-već-**sasvim-drugačiji-le**.]②[veliki-i-sjajan-punđa, koristiti-mali-pinceta-doterati-postati-tanak-obrve, ...žena-govoriti-kada-

izgovor-prirodan-takođe-**sasvim-drugačiji-le**, menjati se-postati-ličiti-grad-unutar-biti-gospođa-STR. REČ. *de*-prirodan stav-slobodan, **potpuno-ne-biti-PRED**. *zai*-selo-biti-snaha-STR. REČ. *de*-držanje-**le**]

①[Pošto bi se uverio da je na pravom mestu, popeo bi se na brod, vrlo pažljivo bi stavio svoje platnene cipele na nadstrešnicu kabine, stvari koje je doneo predao bi ženi, sve prelazeći iznenađenim pogledom preko njenog tela. U tom trenutku, žena je, naravno, u muževljevim očima **sasvim drugačija**.] ②[Kad vidi veliku punđu sjajnu od ulja, tanke obrve doterane pincetom... Naravno, i način na koji je izgovarala reči **sasvim je drugačiji**. Sad je fin i ležeran kao u gradskih gospođa, **izgubivši u potpunosti** ton seoske snaše.] (Šen, 2014: 151)

U ovom primeru, završna EDJ spana ① okončana je rečcom *le*, čime se ne samo finalizuje deskripcija, već se ističe promena (完全不同了 *wanquan butong le*, „sasvim drugačija“) kao centralni diskursni element. Ova EDJ sa *le* funkcioniše kao diskursna teza koju naredni span (u relaciji elaboracije) detaljno argumentuje, opisujući transformaciju kako fizičkog izgleda tako i bihevioralnih obrazaca protagonistkinje. Rečca *le* time pokreće i opravdava narednu elaboraciju, označavajući novo stanje kao kontekstualno konstituišuću činjenicu.

ii) U poslednjoj EDJ u okviru spana: tematska segmentacija

U ovoj funkciji *le* delimično neutrališe svoje gramatičko značenje (markiranje promene) i preuzima isključivo strukturnu ulogu, delujući kao marker tematskog diskontinuiteta.

(22) ①[回家，家毕竟是家，就因为太贫困了，才会有这些不和。亲人，苦了你们了！] ②[他忽然感到羞愧.....]

①[*Hui jia, jia bijing shi jia, jiù yinwei tai pinkun le, cai hui you zhexie bu he. Qinren, ku-le nimen le!*] ②[*Ta huran gandao xiukui...*]

① [vratiti se-kuća, kuća-ipak-biti-kuća, baš-zbog-suviše-siromašan-*le*, tek-moći-imati-ovi-neslaganje. rodbina, **patiti se-le-vi-le!**] ②[on-najednom-osećati-stid...]

① [Ipak je dom samo jedan. Sve njihove razmirice ionako su poticale samo iz nemaštine. Dragi moji, naneo sam vam bol.] ② [Najednom ga je obuzeo stid...] (Vang, 2015: 47)

Za razliku od primera 21, *le* u primeru 22 ne signalizira promenu u dijegetičkom svetu, već finalizuje junakovu introspektivnu refleksiju. Njegovo prisustvo eksplicitno demarkira granicu između dve tematske jedinice: zatvorene emocionalne refleksije o porodici i početka novog diskursnog segmenta usmerenog na junakov introvertni osećaj stida. Bez *le*, prelaz bi bio manje eksplicitan i narušio bi koheziju.

iii) U početnoj EDJ unutar spana: iniciranje deskriptivnog okvira

(23) 她今年二十九岁了，头发虽然乱些，可还是那么黑。脸孔苍白了一些，可是那两只眼睛里的光，还是那么强烈。

Ta jinnian ershijiu sui le, toufa suiran luan xie, ke haishi name hei. Liankong cangbai le yixie, keshi na liang zhi yanjing li de guang, haishi name qianglie.

Ona-ove godine-dvadesetdevet-godina-le, kosa-iako-raščupan-malo, ali-dalje-onako-crn. lice-bled-le-malo, ali-onaj-dva-KLAS.-oči-unutar-STR. REČ. *de*-sjaj, još uvek-onako-jak.

Ove godine napunila je dvadesetdevet. Kosa joj je bila pomalo raščupana, ali i dalje zift crna. Malo je pobledela u licu, ali je i dalje imala onaj isti sjaj u očima. (Sun, 2014: 72)

U primeru 23, *le* u početnoj EDJ (二十九岁了) ne označava samo dostizanje starosti, već uvodi novi deskriptivni span, fokusiran na trenutno stanje junakinje priče. Sva naredna razrada (o kosi, licu, očima) direktno proizilazi iz ove EDJ i razrađuje ovu uvodnu izjavu. Rečca *le* ovde, dakle, ima funkciju pokretanja početka nove tematske jedinice.

iv) Modalna perspektivizacija: obeležavanje naratorovih namera

Ovo je najsuptilnija funkcija rečce *le*, gde ona gotovo potpuno gubi aspektualno-temporalno značenje i postaje čisto modalno sredstvo kojim narator ostvaruje svoje diskursne namere – bilo da anticipira, procenjuje ili donosi sud – čime aktivno upravlja interpretativnom perspektivom čitaoca.

Za nagoveštavanje:

(24) 司机也许是在驾驶室里呆得太久，现在他需要锻炼身体了。

Siji yexu shi zai jiaoshishi li dai de tai jiu, xianzai ta xuyao duanlian shenti le.

vozač-možda-biti-PRED. *zai*-vozačka kabina-unutar-ostati-STR. REČ *de*-previše-dug, **sada-on-trebati-vežbati-telo-le.**

Valjda je proveo previše vremena sedeći u kabini, pa je morao da protegne noge. (Ju, 2015: 114)

Za procenivanje:

(25) 彭大步跟奶牛一般高，这不是说他个儿矮，而是奶牛实在太高大健硕了。

Peng Dabu gen nainiu yiban gao, zhe bushi shuo tā ger ai, er shi nainiu shizai tai gaoda jianshuo le.

Krakati Peng-sa-krava-isti-visok, ovo-ne-biti-govoriti-on-rast-nizak, već-biti-krava-zaista-**previše-visok-previše-snažan-le.**

Krakati Peng je bio iste visine kao njegova krava, što ne znači da je on bio nizak, već da je krava zaista **bila visoka i snažna.** (Či, 2014: 53)

Za izražavanje nekog suda:

(26) 可他再想想，确也想不出来究竟还有什么更远大、更重要的新生活。也许，结婚，成家，抱儿子……这就是了。

Ke ta zai xiangxiang, que ye xiang bu chulai jiu jing hai you shenme geng yuanda, geng zhongyao de xin shenghuo. Yexu, jiehun, chengjia, bao erzi.....Zhe jiu shi le.

ali-on-još-misliti, zaista-takođe-misliti-ne-izaći-zapravo-još-imati-nešto-više-veliko, više-važan-STR. REČ. *de*-nov-život. možda, ženiti se, osnivati porodicu, roditi dete...**ovo-upravo-biti-le.**

Ali razmislivši još jednom, doista nije znao šta bi to veće i značajnije moglo još da ga čeka. Možda brak, zasnivanje porodice, rođenje sina... **Eto to.** (Vang, 2015: 35)

Za ispravljanje pogrešne pretpostavke:

(27) 这是他的童年，他的少年，他离开上海时，心中留下的一片金色的记忆。这记忆在十年中被误认为是上海了。

Zhe shi ta de tongnian, ta de shaonian, ta likai Shanghai shi, xinzhong liu-xia de yi pian jinse de jiyi. Zhe jiyi zai shi nian zhong bei wu renwei shi Shanghai le.

ovo-biti-on-STR. REČ. *de*-detinjstvo, on-STR. REČ. *de*-mladost, on- napustiti-Šangaj-vreme, u srcu-ostati-STR. REČ. *de*-jedan-KLAS-zlatast-STR. REČ. *de*-sećanje. **ovaj-sećanje-PRED. zai-deset godina-tokom-PRED. bei-greškom-smatrati-biti-Šangaj-le.**

Bilo je to njegovo detinjstvo, mladost i zlatna sećanja koja je čuvao u duši otkad je otišao iz Šangaja. **Čitavih deset godina pogrešno je poistovećivao ta sećanja sa Šangajem.** (Vang, 2015: 45)

U primerima 24–27 *le* ne opisuje promene u dijegetičkom univerzumu, već promene u kognitivnom ili evaluativnom stanju naratora: naratorovo predviđanje (24), njegova evaluacija (25), njegov konačni sud (26) ili ispravka kognitivne greške (27). Time narator želi da signalizira ponovno uspostavljanje (obnavljanje) zajedničke kognitivne platforme između sebe i čitaoca u domenu tumačenja narativnih događaja

Po svemu gore rečenom da se zaključiti da rečca *le* u narativnom diskursu predstavlja višedimenzionalni marker čije se funkcije kreću od strukturnih (obeležavanje granica i pokretanje diskursnih jedinica), preko diskursa (uvođenje ključnih informacija i upravljanje tokom tematskih segmenata), do modalnih (razjašnjavanje stava i perspektive naratora). Njena primarna uloga nije temporalna lokalizacija u odnosu na narativno vreme, već upravljanje pažnjom i interpretacijom čitaoca, čime postaje nezaobilazan alat u izgradnji koherentne i složene narativne strukture.

4. Zaključak

Kvantitativna i empirijska analiza narativnog diskursa dovela je do nekoliko ključnih saznanja koja preciznije definišu funkcionalni opseg i distribuciju reči *-le* i *le*.

Prvo, analiza potvrđuje status obe rečce kao markiranih sredstava za temporalno-aspektualno označavanje u kineskom jeziku. Unutar ovog sistema, međutim, uočava se dominantna zastupljenost glagolskog markera *-le* u odnosu na rečcu *le* (odnos 2.6:1). Ovaj

rezultat dobija na značaju kada se uporedi sa podacima iz drugih žanrova. Naime, naša distribucija je niža od odnosa koji premašuje 6:1, zabeleženog u novinskim člancima (Xiao & McEney, 2014), i potpuno je obrnuta u odnosu na suprotan odnos u korist rečice *le*, koji su primetili Berg i Vu (2006) u govornom diskursu.

Ova radikalna divergentnost nedvosmisleno ukazuje na sistemsku varijabilnost u distribuciji, uslovljenu tipom diskursa. Naime, komunikativni zahtevi žanra direktno utiču na upotrebu ova dva markera. Novinski članak, usmeren na objektivno izveštavanje, teži da ograniči upotrebu subjektivne modalne rečice *le*. Nasuprot tome, usmeni diskurs pokazuje visoku učestalost rečice *le*, budući da se suštinska komunikacijska uloga ove rečice najbolje ostvaruje u uslovima neposredne interakcije u okviru zajedničkog konteksta, gde *le* služi za usklađivanje razumevanja među sagovornicima (cf. Berg & Wu, 2006). Književni narativ, kao pisani žanr, nema neposrednu interakciju sa čitaocem, ali je njegov cilj upravo upravljanje perspektivom i podsticanje tumačenja. Stoga se rasprostranjenost rečice *le* u narativu pozicionira između ova dva pola: manja je nego u govornom diskursu, ali veća nego u novinskom žanru. Upravo u tome i leži tipološki značaj našeg nalaza – on predstavlja srednju tačku na kontinuumu između visoko formalnog pisanog registra i neposrednog usmenog diskursa.

Drugo, analiza je razotkrila jasnu funkcionalnu komplementarnost na diskursnom nivou. Rečica *-le* pokazuje izrazitu sklonost ka temporalno-progresivnim strukturama, gde deluje kao pokretač vremenskog toka, mehanički obeležavajući granice radnji (završetak ili, ređe, početak) i na mikro-nivou pokrećući narativnu sekvencu napred. Nasuprot njoj, rečica *le* pretežno deluje u netemporalnim strukturama, gde njena uloga prevazilazi prostu temporalnost i aspektualnost. Ona postaje višefunkcionalni diskursni operator koji upravlja čitaočevom interpretacijom: uvodi ključne kontekstualne informacije, finalizuje tematske celine, a kao najsuptilnije, služi kao sredstvo za modalnu perspektivizaciju, iskazujući naratorovo gledište i uspostavljajući zajedničku kognitivnu osnovu sa čitaocem.

Iako se njihove diskursne uloge mogu preklapati u obeležavanju narativno relevantnih tačaka, domen delovanja ostaje distinktan: *-le* ističe kulminacije na glavnoj liniji radnje, dok *le* markira promene u kontekstualnom okviru koje su od velikog značaja za razvoj zapleta.

Konačno, ovi nalazi u potpunosti podržavaju dihotomni pristup u analizi. Iako istog porekla, *-le* i *le* u savremenoj jezičkoj upotrebi funkcionišu kao dva diskursno specijalizovana alata. Njihova distribucija i ponašanje nisu proizvoljni, već su motivisani komunikativnim zahtevima narativne organizacije, čime priča ostvaruje finu ravnotežu između linearne progresije i diskursne koherentnosti.

Literatura

- Andreasen, A. (1981). *Background and Foreground through Aspect in Chinese Literature*. Ph.D. dissertation. University of Stanford.
- Berg, M., & Wu, G. (2006). *The Chinese Particle Le: Discourse construction and pragmatic marking in Chinese*. London: Routledge.
- Bertinetto, P. M., & Delfitto, D. (2000). Aspect vs. Actionality: Why they should be apart. In: O. Dahl (ed.), *Tense and Aspect in the Languages of Europe* (189–226). Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Chang, V. W. (1986). *The Particle Le in Chinese Narrative Discourse*. Ph. D. dissertation. University of Florida.
- Chao, Y. R. ([1968] 2011). *A Grammar of Spoken Chinese*. Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Chen, Z. (2009). "ZHE" yu "ZHENG", "ZAI" de tihuan tiaojian jiqi liju. Beijing: *Yuyan jiaoxue yu yanjiu*, (3), 81–88.
- Dai, Y. J. (1997). *Xiandai Hanyu shiti xitong yanjiu*. Hangzhou: Zhejiang jiaoyu chubanshe.
- Đin, S. (2022). „Rečenica neprekidnog toka” u narativnom diskursu kineskog jezika. *Almanah Institut Konfucije u Beogradu XXV-XXVI*, 167–175.
- Hopper, P. (1979). Aspect and Foregrounding in Discourse. *Syntax and Semantics, 12: Discourse and Syntax*, 213–241.
- Hopper, P. (1982). Aspect between Discourse and Grammar: An Introductory Essay for the Volume. In: P. Hopper (ed.), *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics* (3–18). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Jin, X. L. (2023). Aspektualno značenje i funkcija udvojenih glagola u kineskom narativnom diskursu. *Anali Filološkog fakulteta, XXXV(1)*, 91–109.
- Li, C. N., & Thompson, S. A. (1981). *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Li, C. N., Thompson, S. A., & Thompson, R. M. (1982). The discourse motivation for the perfect aspect: The Mandarin particle *LE*. In: P. J. Hopper (ed.), *Tense-aspect: Between Semantics & Pragmatics* (19–44). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Liu, X. N. (1988). Xiandai Hanyu ciwei "LE" de yufa yiwei. *Zhongguo yuwen*, 5, 321–330.
- Liu, X. N. (1998). *Xiandai Hanyu yanjiu*. Beijing: Beijing yuyan wenhua daxue chubanshe.
- Liu, X. N. (1990). Xiandai Hanyu juwei "LE" de yufa yiwei jiqi yu ciwei "LE" de lianxi. *Shijie Hanyu jiaoxue*, 2, 80–87.
- Lü, S. X. ([1980] 2006). *Xiandai Hanyu ba bai ci*. Beijing: Shangwu yinshuguan.

- Mann, W., & Thompson, S. (1988). Rhetorical Structure Theory: Toward a Functional Theory of Text Organization. *Text & Talk*, 8(3), 243–281.
- Mann, W. C., Matthiessen, C., & Thompson, S. A. (1992) Rhetorical structure theory and text analysis. In: W. C. Mann & S. A. Thompson (eds.), *Discourse Description: Diverse linguistic analyses of a fund-raising text* (39–78). Amsterdam: John Benjamin.
- Qu, C. X. (2006). *Hanyu pianzhang yufa*. (W. G. Pan, prev.). Beijing: Beijing yuyan daxue chubanshe.
- Smith, C. (1997). *The parameter of aspect* (2. edition). Dordrecht: Kluwer.
- Shen, J. X. (2011). *Yufa liu jiang*. Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Shui, C. X. (2016). *Jiyu guocheng de Hanyu shitai biaoda yanjiu*. Beijing: Zhongguo shehui kexue chubanshe.
- Shi, Y. Z. (1992). Lun xiandai Hanyu de "ti" fanchou. *Zhongguo shehui kexue*, 6, 183–201
- Wang, L. ([1943] 1985). *Zhongguo xiandai yufa*. Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Wang, L. ([1958] 2013). *Hanyu shigao*. Beijing: Zhonghua shuju.
- Wu, F. X. (1998). Chong tan "V + LE + O" geshi de lai yuan he wanchengti zhuci "LE" de chansheng. *Zhongguo yuwen*, 6, 452–456.
- Wu, J. S. (2003) *Modeling Temporal Progression in Mandarin: Aspect Markers and Temporal Relations*. Dissertation. University of Texas at Austin.
- Wu, J. S. (2005). The Semantics of the Perfective *le* and its Context-Dependency: an SDRT Approach. *Journal of East Asian Linguistics*, 14, 299–336.
- Xiao, R., & McEnery, T. (2004). *Aspect in Mandarin Chinese: a corpus-based study*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Xu, J. N. (2014). Xushi yuju zhong "LE" de yupian gongneng chutan. *Hanyu xuexi*, 1, 29–38.
- Yang, S. Y. (2011). The parameter of temporal endpoint and the basic function of *-le*. *Journal of East Asian Linguistics*, 20(4), 383–415.
- Zhang, X. (1957). Hanyu dongci de "ti" he "shizhi" xitong. *Yufa lunji*, I, (154–174). Beijing: Zhonghua shuju.
- Zhu, D. X. (1985). *Yufa da wen*. Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Zhu, D. X. ([1981] 1999). *Zhu Dexi wenji I: Yufa jiangyi*. Beijing: Shangwu yinshuguan.

Izvori

- Či, C. (2014). Trampa, (prev. U. Mišković). *Beogradski književni časopis*, (36/37), 52–67.
- He, B. (1997). Imali smo gosta, (prev. R. Pušić). *Mostovi*, (110), 315–320.

- Ju, H. (2015). Daleko od kuće u osamnaestoj, (prev. Z. Skrobanović). U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 110–118). Beograd: Geopoetika.
- Mo, J. (2015). Sinovljev neprijatelj, (prev. A. Jovanović). U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 247–268). Beograd: Geopoetika.
- Lu, V. (2015). Zid, (prev. M. Pavlović). U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 66–90). Beograd: Geopoetika.
- Sun, L. (2014). Savet na rastanku, (prev. T. Bokić). *Beogradski književni časopis*, (36/37), 68–76.
- Šen, C. (2014). Muž, (prev. M. Pavlović). U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *Antologija moderne kineske priče*, (str. 150–173). Beograd: Geopoetika.
- Vang, A. (2015). Poslednja stanica voza, (prev. I. Elezović). U M. Pavlović, & Z. Skrobanović (ur.), *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, (str. 17–47). Beograd: Geopoetika.

Functional Dichotomy in Narrative: Discourse Roles of the Particles *-le* and *le* in Mandarin Chinese

Summary

This paper investigates the discourse functions of two homophonous particles in Mandarin Chinese — the aspectual marker *-le* and the modal particle *le* — in narrative discourse. It is grounded in Hopper's theory of the "foreground-background" structure of narrative, where the perfective aspect (like *-le*) is related with the main, temporally progressive storyline (foreground), and the imperfective with the background (Hopper, 1982). Although these particles have been the subject of numerous grammatical-semantic studies, this research focuses on their pragmatic and discourse dimension, proceeding from the assumption that their (non-)use is not syntactically determined but governed by discourse principles.

1. Methodology of this research

The research is based on a corpus-based quantitative analysis of eight short stories by contemporary Chinese writers, translated into Serbian. The corpus was segmented into Elementary Discourse Units (EDU), which were then classified into two groups:

- a) Temporal EDUs (TP EDUs): Units that constitute the main narrative thread and advance the plot.
- b) Non-Temporal EDUs (NTP EDUs): Units that form the background, such as descriptions, comments, elaborations, etc.

The total corpus comprised 5,825 EDUs, of which 2,335 (40.1%) were TP EDUs and 3,490 (59.9%) were NTP EDUs. Within this corpus, 794 EDUs containing the particle *-le* and 307 EDUs containing the particle *le* were identified.

2. Quantitative Analysis of the Distribution of *-le* and *le*

The quantitative investigation of their distribution in narrative led to a key finding: there is a clear functional division between these two particles.

The particle *-le* shows a strong tendency to occur in main storyline events (TP EDUs). Of the 794 EDUs with *-le*, 518 (65.2%) were found in temporal structures. However, although crucial, its use is not obligatory: only 22.1% of all verbal situations in TP structures were marked with *-le*, indicating the existence of other mechanisms (such as lexical device as unmarked forms) for conveying perfective meaning.

The particle *le* demonstrated a tendency towards the background (NTP EDUs). Of the 307 EDUs with *le*, 201 (65.4%) were located in non-temporal structures. If cases where *-le* and *le* merge into a single morpheme (due to haplology in Chinese) are excluded, the proportion of NTP EDUs with *le* rises to 75.3%.

3. Empirical Analysis of the Discourse Functions of the Two Particles

Using rich examples, the paper illustrates the following key functions of these two particles in narrative.

1) The Particle *-le*: Organizer of Temporal Structure

The primary role of *-le* is to mark an event as a bounded, completed whole. This is confirmed by the fact that in 92.1% of cases in TP structures, it co-occurs with verbal situations that inherently express boundedness (e.g., resultative verb compounds, telic verbs, quantitative specifiers). Its specific discourse functions in temporal (TP) structures are:

- a. Initiating Temporal Progression: *-le* frequently appears in the initial EDU of a discourse span (a text segment), where it acts as a "switch" that initiates a new sequence of events, particularly after a descriptive digression or upon a change of agent.
- b. Marking Sequence Boundaries: *-le* also often occurs in the final EDU of a span, where it signals the end of one narrative unit and a transition to description or a new event sequence. This function often takes on the role of an information structure organizer, topicalizing the theme for the subsequent segment.
- c. Managing Focus and Rhythm: Within the middle of a sequence, *-le* is used to explicitly mark a sequential relationship between actions or to highlight the culmination or most crucial moment in a series of events. In addition, the repetition of *-le* across several EDUs can create a specific rhythmic effect, emphasizing the scope or intensity of the action.

In non-temporal (NTP) structures, *-le* undergoes a process of "detelicization" (cf. Bertinetto & Delfitto, 2000) — it loses its temporal sequential role and is reinterpreted. For instance, it can serve as

an argument within a rhetorical relation (e.g., evidence for a comment) or, denote the inception or existence of a state in existential or ergative constructions.

2) The Particle *le*: Organizer of Discourse Cohesion and Modality

The primary role of *le* is to manage the reader's attention and interpretation. It signals a "Currently Relevant State" (cf. Li et al. 1982) and establishes a shared informational platform between the narrator and the reader. Its specific discourse functions are:

- a. Marking boundaries: *le* predominantly appears at the end of a discourse span (73.6% in TP, 65.2% in NTP), where it clearly demarcates the conclusion of a thematic unit and enables a smooth transition to a new one.
- b. Establishing a new macro-level temporal frame: When it appears in the initial EDU of a span, *le* does not mark completion but rather temporally opens a new narrative unit or initiates a new descriptive framework.
- c. Modal perspectivization (its most important function in NTP): In the background, *le* almost completely loses its aspectual-temporal meaning and becomes a purely modal device. Through it, the narrator expresses their attitude (evaluation, judgment), foreshadows future events, corrects false assumptions, and finalizes a thematic unit. In this way, *le* actively manages the reader's interpretive perspective and establishes a common cognitive ground for understanding the story.

4. Key conclusions of the Study

This research unequivocally confirms the functional dichotomy between the particles *-le* and *le* in narrative discourse. Although of the same origin, they have grammaticalized into two discourse-specialized tools.

First, the particle *-le* is a mechanism for managing temporal progression at the micro-level. It initiates and closes event sequences on the main timeline, whereas *le* manages discourse at the macro-level: it organizes thematic units, introduces new, larger temporal frames and context, and controls modality.

Second, their roles are complementary. The particle *-le* builds the linear progression of the story, while *le* ensures its discourse coherence and depth through background information and the narrator's perspective.

Third, this study confirms that the use of these particles is not grammatically obligatory but pragmatically motivated. They are rhetorical tools that the author uses to strategically manage the story line, the reader's focus of attention, and the overall interpretation of the narrative.

These findings are significant both for the theoretical understanding of the aspectual-temporal system of Mandarin Chinese and for the teaching of Chinese as a foreign language, as they clarify one of the most complex issues learners face.

Keywords: particles *-le* and *le*, aspectuality, distribution, function, narrative discourse, (non-)temporal structure, Chinese language

Primljeno: 5. 6. 2025.

Prihvaćeno: 10. 9. 2025.